

Seçim yasası üzerindeki tartışmaların yoğunlaştığı iki konu olan seçim sistemi ve Kerkük konusu, taslakta da önemli bir yer teşkil etmektedir.

İnceleme

Bilgay DUMAN
ORSAM Ortadoğu Uzmanı
bilgayduman@orsam.org.tr

IRAK'TA SEÇİM YASASI ÜZERİNE

The Iraqi Election Law

Abstract

A significant step for Iraq's security state has been taken with the adaptation of the new Iraqi election law. As a result of the postponement of elections, the political tension in Iraq can affect the security conditions and suspend the withdrawal of US forces. Therefore, it would be accurate to argue that the electoral law contains some uncertainties and disparities. This paper deals with the legislation process of the electoral law, controversies between political groups and its influence on Iraq.

Seçim sonuçlarının yönetime ne ölçüde yansıdığı ve Irak siyaseti üzerindeki etkinliği halen şüphelidir. Irak'ta 2009 başında yapılan yerel seçimlerde Başbakan Nuri El-Maliki ve ulusalcı grupların zaferi "Irak pazarlıklarıyla yönetilir" algısını biraz değiştirse de halen yok etmiş değildir.

Giriş

Ünlü Amerikalı siyaset bilimci Ferid Zakeriya, "Özgürlüğün Geleceği" adlı kitabında demokrasi için önemli çıkarımlarda bulunarak "demokrasiyi istemek ve onu başarmak iki ayrı şeydir. Seçimler tek başına demokrasi üretmez. İktidarı Iraklılara devretmek kulağa harika geliyor, ancak uygulamada güç yalnızca belirli Iraklılara verilecek. Onlar seçildikçe, diğerleri dışlanacak. Dışlananlar kaderlerini sessizce kabullenmeyebilirler. Düşmanlıklar, kan davaları, hesaplaşmalar ve siyasal çekişmeler başlayacak ve ülke ancak tartışmasız bir otorite huzuru sağlayınca barışa kavuşacak. Bu tartışmasız otoritenin iki özelliği olmalıdır. Güç ve meşruluk. Önümüzdeki yıllar içinde demokrasi işliyor gibi görünecektir. Yeni bir hükümet kurulacak. Seçimler yapılacak. Havayı umut saracaktır. Ama bu demokrasinin devam edeceği anlamına gelmez. Ancak yeni bir Irak inşa edecek olanlar Iraklılardır",¹ ifadeleriyle Irak'taki mevcut durumu çok yerinde bir analizle ortaya koymaktadır. Irak'taki asıl sorunun Iraklıların nasıl bir Irak istediğiyle ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Yani Irak'ta demokrasi amaç mıdır, yoksa belli bir zümrenin siyasi ve ekonomik paylaşımı için araç olarak mı kullanılmaktadır? Irak'taki etnik ve dini çeşitlilik bir avantaj mıdır yoksa dezavantaj mıdır? Amaç güçlü bir Irak'ın ortaya çıkarılarak her kesimin yönetimden pay alması mı, yoksa her grubun kendi çıkarları için mücadele etmesi sonucunda Irak'ı bölmek midir?

Bu sorulara net olarak bir cevap vermek mevcut şartlar ışığında pek mümkün olmasa da Irak'taki seçim yasası üzerindeki tartışmalar, belirsizlik ve çekişmelerin seyri ve yasanın çıkış sürecinde ya-

şananlar hafızalardaki tazeliğini korumaktadır. Irak siyasetinde yer alan etnik ve dini grupların Irak'ta çıkarılan her yasa ve buna bağlı gelişen her olguda farklı kazanımlar elde etmeye çalıştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Aslında burada etnik ve dini grupların tercihlerinin yönünün de bir anlamda ortaya çıktığı söylenebilir. Yani asıl amaç toplam üzerinden kazanım değil, parçalar üzerinden kazanımdır. Bunun anlamı siyasal, etnik ve dini grupların belli tavizler vererek toplam kazanç üzerinden alacakları payı, taviz vermeden parçalar üzerinden almaya tercih ettikleridir. Ancak ABD sonrası Irak'ın yaşadığı siyasi deneyim gözden geçirildiğinde, Irak siyasetinde rol alan grupların toplamdan elde edecekleri faydanın parçalar üzerinden kazanılanlardan fazla olduğu/olacağı görülmektedir. Ancak kazanım her durumda halka yansımamakta, belli bir zümre bu kazanımlardan faydalanmaktadır. Bu noktada Irak'ın bütünleşmesi ve ayrılıkların giderilmesi şimdilik pek mümkün gözükmemektedir. Siyaset üzerinde parçalar üzerinden kazanım ön planda oldukça, ülkedeki ayrışma ve farklılıkların derinleşmesi kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Bu negatif etkiyi seçim sürecinde de görmek pek de şaşırtıcı olmayacaktır. Mevcut durumda seçimlerin adil ve sorunsuz bir şekilde yapılacağına dair ortak bir kanı olduğunu söylemek aldatıcı olabilir. 2005'te yapılan seçimlerde ve diğer denemelerde yaşanan deneyim halen hafızalardaki geçerliliğini korumaktadır. Diğer taraftan seçim sonuçlarının yönetime ne ölçüde yansıdığı ve Irak siyaseti üzerindeki etkinliği halen şüphelidir. Irak'ta 2009 başında yapılan yerel seçimlerde Başbakan Nuri El-Maliki ve ulusalcı grupların zaferi "Irak pazarlıklarıyla yönetilir" algısını biraz değiştirse de halen yok etmiş değildir. Bu nedenle daha seçim yapılmadan, hatta seçimin nasıl yapılacağına dair kriter-

Seçim yasanın Kerkük için siyasi olarak bağlayıcılığı olmayacağı garantisizle yasanın çıkması sağlanmıştır.

leri belirleyen yasanın hazırlanması aşamasında yoğun çekişme ve pazarlıkların olması anlaşılabilir bir durumdur. Ayrıca Irak'ta yaşayan halklar arasındaki tarihsel farklılık ve ayrılıklar da hafızalardaki yerini korumaktadır. Seçim tarihi üzerindeki 6-7 Mart tartışması bunun en canlı örneğidir.² Bu noktada seçim yasanın iki kere veto edildikten ve özellikle ABD'nin büyük baskıları sonucu ortaya çıkması, Irak siyasetinin durumunu gözler önüne sermektedir. Çıkarılan seçim yasaı, Irak siyasetindeki "köşe kapmacaya" iyi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Seçim Yasasında İlk Oylama: Temel Prensipler ve Perspektifler

Irak'ta 2010'da yapılması planlanan seçimleri düzenleyecek olan yasa üzerindeki tartışmalar yaklaşık 8 aylık bir maratonun sonucunda iki kere veto edildikten sonra aşılabılmıştır. Seçim yasaı ilk olarak 8 Kasım 2009'da karara bağlanmış ve Irak Parlamentosunun yasaya ilişkin yaptığı 11. oturumda ve 275 sandalyeli mecliste oturuma katılan 196 milletvekilinin 141'inin oyuyla kabul edilmiştir. Irak parlamentosundan geçen seçim yasaı, madde madde görüşülerek oylanmış ve

2005 seçimlerinde yurt dışında yaşayan Türkmenlerin verdiği oylar, Irak genelinde sayıldığı için Türkmen adaylara bir katkısı olmamıştır. Ancak mevcut durumda yurt dışında yaşayan Türkmenlerin kayıtlı olduğu vilayette oy verecek olmaları Türkmenlerin yoğun olduğu bölgelerde Türkmen adaylara avantaj kazandırabilir.

son olarak yasanın tamamı mecliste kabul edilmiştir. Irak Parlamentosundaki hiçbir grubun yasanın oylamasını boykot etmemesi Irak siyaseti açısından önemli olsa da, oylamaya parlamento ve liste başkanları dahil milletvekillerinin üçte birinin katılmaması da dikkat çekmiştir.

Seçim yasının ilk taslağına göre, Irak'taki 275 sandalyeli parlamentodaki milletvekili sayısı, Irak'taki nüfus artışına göre 323'e çıkarılmıştır. Her 100 bin kişi için parlamentoda bir sandalye ayrılmıştır. Son verilere göre, Irak'ın nüfusu 31 milyon 234 bin olarak tahmin edilmektedir. Ayrıca yurt dışında oy kullanacak Irak vatandaşları için de milli bakiye olarak 8 sandalye ayrılmıştır. Bu rakam seçim yasasında milli bakiye olarak tanımlanmıştır. Ancak mevcut parlamentodaki milli bakiye 45 kişidir. Bu durum seçim yasının oylanmasında gruplar arasında bazı sorunlar yaratsa da aşılmıştır.

İlk yasa taslağının içeriğine bakmakta da fayda vardır. Seçim yasası üzerindeki tartışmaların yoğunlaştığı iki konu olan seçim sistemi ve Kerkük konusu, taslakta da önemli bir yer teşkil etmektedir. Öncelikle yasada yer alan maddelerde Irak'taki seçimlere katılacak parti ve oluşumların seçimlere nasıl dahil olacağına ilişkin konular dikkat çekmektedir. Taslakta yer alan maddelere göre, her vilayet bir seçim bölgesi olarak tanımlanmıştır. Bu durumda seçimlere katılacak parti ve oluşumlar Irak'ın tamamı için bir liste çıkarmak zorunda kalmayacak ve sadece güçlü olduğu vilayetlerde seçime girebilecektir. Bu noktada her vilayetin kendi seçimini yapacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum vilayetlerde bağımsız adayların şansını arttırabilir.

Diğer taraftan 2010'da yapılması planlanan se-

çim, 2005 yılında yapılan seçimden farklı olarak, açık liste sistemine göre yapılacaktır. Açık liste sistemine göre seçmenler, parti ve oluşumların açıklayacağı listelerdeki isimlere tek tek oy verebileceği gibi, parti ya da oluşumun tamamına oy verebilecektir. Burada seçmenler açısından düşünüldüğünde, kapalı liste sistemine göre yapılan 2005 seçimlerine nazaran, aday seçme serbestisi daha esnektir. Bu durum özellikle Kürt grupların itirazına yol açmıştır. Özellikle aşiret yapısına sahip partiler olan Mesut Barzani'nin başkanlığındaki KDP ve Celal Talabani başkanlığındaki KYB'nin aday seçme konusunda daha dikkatli davranması gerekecek ve özellikle Kürt halkı tarafından istenmeyen bazı kişilerin milletvekili adayı olarak gösterilmesi mümkün olmayacaktır. Kürt halkının siyasi tercihlerindeki değişim, 2009'da Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetim çapında yapılan seçimlerde belirgin bir biçimde ortaya çıkmıştır. Bu nedenle KDP ve KYB öncülüğündeki Kürt Listesi'nin, Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetim sınırları dahilindeki Erbil, Süleymaniye ve Duhok'taki Türkmenler, Hıristiyanlar, Yezidiler dahil bütün oluşumların bir araya gelmesiyle oluşacak bir liste ile seçimlere girmeye çalıştığı ve bu doğrultuda çeşitli gruplarla görüşmeler yaptığı bilinmektedir.

Seçim yasası üzerindeki en büyük tartışma konusunun Kerkük olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Kerkük üzerindeki tartışmalar, seçim yasası görüşmelerine damgasını vurmuş ve ABD'nin Irak'taki Büyükelçisi Cristopher Hill'in de açıkladığı gibi, çıkan seçim yasının Kerkük için siyasi olarak bağlayıcılığı olmayacağı garantisizle yasanın çıkması sağlanmıştır. Yasanın 6. maddesi Kerkük ve kayıtlarında şüphe bulunan diğer vilayetler için istisnai olarak seçimlerin bir kereliğine yapılacağını belirtmektedir. Maddeyi

İnceleme

Kerkük ve şüpheli vilayetler başlığıyla iki bölümde incelemek mümkündür. Burada “şüpheli vilayetler” konusu dikkati çekmektedir. Maddede şüpheli vilayetlerin tanımı yapılarak, yıllık nüfus artışı %5’in üzerinde olan vilayetlerin şüpheli olduğu ifade edilmektedir. Nüfus artışının değerlendirilmesinde Birleşmiş Milletler Gıda Karneleleri ve Irak Ticaret Bakanlığı verilerinin kullanılacağı belirtilmektedir. Ancak %5’in nasıl belirlendiği konusunda bir muğlaklık vardır. Irak’ın ortalama nüfus artışı %2,6 ile %2,7 arasındadır. %5 rakamının hangi verilere dayanılarak ortaya çıkarıldığı belirsizdir.

Genel olarak maddeye bakıldığında, Kerkük’teki yönetim paylaşımı sorununa bir çözüm getirmediği, Kerkük’teki siyasi süreci sürüncemede bıraktığı görülmektedir. Maddede, şüpheli vilayetler konusu Kerkük’le bağdaştırılmıştır. Buna rağmen Kerkük’teki seçimlerin mevcut seçmen kayıtlarına göre yapılacağı belirtilmektedir. Ancak maddede Kerkük için özel bir durum ortaya konmuştur. Buna göre, seçimler yapıldıktan sonra oluşacak parlamentodan milletvekilleriyle birlikte, Planlama, İçişleri ve Ticaret Bakanlıkları ile Birleşmiş Milletlerden temsilcilerin de yer alacağı bir heyet kurulacağı ve bu heyetin 2004 ile 2009 arasındaki nüfus değişiklikleri ile seçmen kütüklerini inceleyeceği belirtilmektedir. Bu heyetin 1 yıl içinde düzeltmeler yapacağı söylenmektedir. Ancak burada bir belirsizlik daha ortaya çıkmaktadır. Yani heyetin düzeltmeleri hangi 1 yıl içinde yapacağı belli değildir. Burada düzeltmelerin parlamento’nun göreve başlama tarihinden sonra mı, hükümet kurulduktan sonra mı, heyet kurulduktan sonra mı, heyet ilk toplantısını yaptıktan sonra mı, yapılacağı belirsizliğini korumaktadır. Ayrıca oluşturulacak heyet, Kerkük için oluşturulan ve çalışmalarına devam eden dördüncü (diğer üç heyet Normalleştirme Komisyonu, 140. Madde Komisyonu ve 23. Madde Komisyonu) heyet olacaktır. Böylece Kerkük sorununun karmaşık yapısının daha da karışması muhtemeldir. Diğer taraftan bu heyetin kurulmasının oldukça fazla zaman alacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Öncelikle 2005 seçimlerinde görüldüğü gibi seçimlerin açıklanması oldukça zaman almaktadır. Seçim yapıldıktan sonra parlamentonun bir araya gelmesi ve

cumhurbaşkanı ve parlamento başkanını seçmesi gerekmektedir. Cumhurbaşkanı da seçildikten sonra hükümet kurma yetkisini seçimi kazanan oluşuma verecektir. Cumhurbaşkanlığı üzerinde Sünni Araplar ve Kürt gruplar arasında çekişme olduğu bilinmektedir. Bunun nasıl aşılabacağı merak konusudur. Diğer taraftan seçim yasası üzerinde bile bu kadar tartışma varken, hükümet kurma çalışmalarının da oldukça uzun sürmesi muhtemeldir. 15 Aralık 2005’te yapılan seçimlerden sonra Maliki ancak 2006 yılının Mayıs ayında hükümeti kurabilmiştir. Tüm bu sorunlar heyetin kurulma sürecini oldukça etkileyecektir.

Haşimi’nin Vetosu: Çekinceler

Yaklaşık 8 ay üzerinde tartışılan seçim yasasının 9 Kasım 2009’da Irak Parlamentosu tarafından onaylanmasının ardından Irak’ta siyasetin rayına gireceği yorumları yapılırken, Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El-Haşimi’nin yasanın birinci maddesini kabul etmemesi yüzünden yasa-yı onaylamayıp parlamento’ya geri göndermesi, seçimlerin zamanında yapılıp yapılmayacağı konusunu yeniden gündeme getirmiştir. Bir yandan da Irak Parlamentosu Hukuk Komisyonu acil bir toplantı yaparak, Haşimi’nin vetosunu oybirliği ile anayasaya aykırı bulmuştur. Haşimi’nin vetosunun anayasal olmadığı, tamamen kendi çıkarları doğrultusunda siyasi nedenlerle yasa-yı veto ettiği ileri sürülmüştür.

Tarık El-Haşimi, yaptığı açıklamada, parlamento’nun onayladığı seçim yasasının birinci maddesine karşı olduğunu, çünkü bu maddenin mezhep çatışmalarından kaçan çoğunluğu Sünni olan yurtdışındaki Iraklılara söz hakkı tanımadığını ileri sürmüştür. Yasanın bu maddesine göre, yurt dışındaki Iraklılara milli bakiye adı altında parlamento sandalye sayısının %5’i (8 milletvekili) ayrılmıştır. Ancak Haşimi bu rakamın %15’e çıkarılmasını talep etmektedir. Yurt dışındaki Iraklılar yapılması planlanan seçimlerde listelere oy verecek ve seçime katılım oranına göre listelerin aldıkları oy hesaplanarak sandalye dağılımı yapacaktır. 2005’te yapılan seçimlerde milli bakiye’ye 45 sandalye ayrılmış ve en fazla sandalyeyi 19 kişiyle Şii koalisyonu olan Birleşik Irak İttifakı elde etmiştir. 10 sandalye ile Kürt Listesi ikinci sırada yer alırken, Haşimi’nin de içinde

Seçimlerin yapılmaması halinde, hem ABD'nin Irak'tan çekilmesi sürecini hem Irak'taki siyasi süreci etkileyecek hem de diğer konularda bazı olumsuz sonuçlar doğurabileceği ve Irak'ın iç istikrarını bozacağı gibi güvenlik anlamında siyasi gruplar arasında sıkıntılar yaşanabileceği düşünülmektedir.

bulunduğu koalisyon 7, İyad Allavi liderliğindeki Irak Ulusal Listesi 4 ve Salih Mutlak'ın liderliğindeki Irak Ulusal Diyalog Cephesi 2 sandalye kazanmıştır. Ancak 2005'te yurt dışında bulunan Iraklılarla 2010 yılı arasında büyük fark olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu süre içinde Şii-Sünni çatışması nedeniyle yaklaşık 2,2 milyon Iraklı'nın yurt dışına göçmek zorunda kaldığı bilinmektedir. Bu noktada yurt dışında bulunan Iraklıların birçoğunun Sünni olduğu bilinmektedir. Mevcut siyasi ittifaklara bakıldığında Tarık El-Haşimi, İyad Allavi ve Salih Mutlak'la birlikte seçimlere katılacaktır. Yurt dışına çıkan Kürtlerin de birçoğunun bölgelerine döndüğü bilinmektedir. Bu nedenle Kürt Listesi'nin yurt dışında çok fazla oy alması beklenmemektedir. Ayrıca 2009'da Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetim seçimlerinde de sürpriz bir şekilde ortaya çıkan ve iyi bir oy oranına ulaşan Goran Hareketi'nin de dışarıda oldukça destekçisi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Irak içinde alacağı oy potansiyelinin düşük olması beklenen Haşimi-Allavi-Mutlak koalisyonu, yurt dışından gelen oylarla kazanç elde etmek istemektedir.

Ancak Haşimi'nin itirazının sadece kendi grubunun çıkarlarıyla alakalı olmadığı, Kürt grupların da bu itirazda etkili oldukları değerlendirilmektedir. Zira özellikle KDP ve KYB seçim yasası görüşmelerinde yasaya en fazla itiraz eden gruplar olarak ön plana çıkmış, hatta yasanın oylanması sırasında Kürt Listesi milletvekillerinin hemen hepsinin ya red oyu verdiği ya da salondan çıktıkları gözlemlenmiştir. Kürt gruplar seçim yasası çıktıktan sonra da itirazlarını sürdürmüştür. Özellikle Irak Parlamentosundaki sandalye sayısı 275'ten 323'e yükselmesine rağmen, özellikle Irak'ın kuzeyindeki bölgesel yönetim sınırlarındaki üç vilayet Erbil, Süleymaniye ve Duhok'taki artışın sadece 3 sandalye ile sınırlı

kalması, Kürt grupların itirazına sebep olmuştur. Ayrıca seçim öncesi, Kerkük ve seçim sistemi konularına itiraz eden Kürt gruplar seçimi boykot etme tehdidinde bulunmuştur. Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani de seçim yasasında değişiklikler yapılması ve azınlıklara tahsis edilen sandalyelerin üç katına çıkarılması gerektiğini söylemiş, ancak yasayı onaylamıştır. Burada Talabani'nin Kürt grupların itirazına rağmen neden yasayı veto etmediği sorusu akıllara gelmektedir. Ancak Irak kamuoyu ve diğer siyasi grupların Kürt gruplar üzerindeki baskısı düşünüldüğünde, Talabani'nin sorunların ana kaynağı olma etiketini üzerinden atarak, sorumluluk almaktan kaçındığı düşünülmektedir. Kürt gruplar Irak siyasetinde uzlaşmaz bir tavır sergilemekte ve sorunların çözülmesinde engel olarak görülmekte ve bu durum Irak'taki her kesim tarafından tepki çekmektedir. Bu nedenle Talabani, seçim yasasını veto etmekten kaçınmış olabilir. KDP, KYB ve Haşimi arasındaki yakın ilişkiler de göz önünde bulundurulduğunda, Haşimi'nin vetosu yeterli olduğundan Talabani'nin "oyunbozan" taraf olmak istemediği değerlendirilmektedir.

Seçim Yasası ve Değişiklikler

Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El Haşimi'nin yasayı ikinci kez veto edebileceğini belirtmesinin ardından son dakikada yapılan düzeltmelerle seçim yasası Irak parlamentosundan oybirliğiyle geçmiştir. Seçim yasası ilk halini korurken, yapılan değişiklikler ek olarak yasada yer almıştır. Haşimi'nin itiraz ettiği nokta yurt dışında oy kullanacak Iraklılara ayrılan sandalye sayısı ve nasıl oy kullanılacaklarına yönelik olmuştur. Diğer taraftan Kürt milletvekilleri de Irak'ın kuzeyinde Kürtlerin çoğunlukta bulunduğu üç vilayete ayrılan sandalye sayılarına itiraz etmiştir. Ancak parlamentoda yapılan görüşmeler sonucunda itiraz edilen maddelerde değil, baş-

İnceleme

ka bir maddede değişiklik yapılmış, bu yasanın onaylanmasında diğer sorunlu bir noktayı oluşturmuştur. Yapılan görüşmeler sonucu seçim yasa-sası tekrar ele alınmış ve birkaç değişiklikle son anda ABD'nin de baskısıyla parlamentoda kabul edilmiştir. Yasanın ilk haline göre iki değişiklik yapılmıştır. Öncelikle Irak Parlamentosundaki sandalye sayısı 275'ten 325'e çıkartılmış ve Duhok ile Süleymaniye'nin sandalye sayıları yükseltilmiştir. Bu rakamın 310'u vilayetlere dağıtılırken (Bağdat: 68, Musul: 31, Basra: 24, Zikar: 18, Süleymaniye: 17, Babil: 16, Anbar: 14, Erbil: 14, Diyala: 13, Kerkük: 12, Selahaddin: 12, Necef: 12, Vasit: 11, Kadisiye: 11, Meysan: 10, Duhok: 10, Kerbela: 10, Musanna: 7), 15'i Irak'ta yaşayan azınlıklar ve milli bakiye olarak yurt dışında yaşayan Iraklılara ayrılmıştır. Haşimi'nin itirazına konu olan asıl mesele yurt dışındaki Iraklılara ayrılan sandalye sayısı olmasına rağmen, burada Iraklı göçmenlerin nasıl oy kullanacaklarına dair düzenleme yapılmıştır. Düzenlemeden önceki duruma göre, yurt dışında oy kullanan Iraklılar, genel listelere oy verecekler ve Irak'ta yapılacak seçimde en çok oy alan partilere göre oransal bir şekilde sandalye dağıtımı yapılması planlanmıştır. Ancak yapılan düzenlemelerle birlikte, yurt dışında yaşayan her Iraklı'nın verdiği oy kayıtlı bulunduğu vilayetin seçimlerinde geçerli olacaktır. Yani yurt dışında yaşayan bir Musul'lu Irak genelinde oyunu kullanmayacak ve Musul'da aday olan listelere oy verebilecektir. Diğer taraftan Irak içinde de aynı durum geçerli kılınmıştır. Örneğin Musul'da yaşayan bir Kerküklü nüfusuna kayıtlı olduğu Kerkük vilayeti için oy verebilecektir. Burada yurt dışında yaşayan Iraklılardan çok fazla oy alması beklenen İyad Allavi'nin listesinin de kazanç sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Allavi ile Salih Mutlak, Tarık El Haşimi, Usame Nuceyfi gibi önde gelen Sünni liderler ve Irak Türkmen Cephesi birlikte seçimlere girecektir. Bu noktada yurt dışında yaşayan Iraklıların nüfusa kayıtlı oldukları vilayet için oy kullanabilecek olmalarının Allavi'nin listesine bir avantaj kazandırdığı söylenebilir. Bu durum ITC'ye de özellikle Kerkük'te fayda sağlamaktadır. 2005 seçimlerinde yurt dışında yaşayan Türkmenlerin verdiği oylar, Irak genelinde sayıldığı için Türkmen adaylara bir katkısı olmamıştır. Ancak mevcut durumda yurt dışında yaşayan

Türkmenlerin kayıtlı olduğu vilayette oy verecek olmaları Türkmenlerin yoğun olduğu bölgelerde Türkmen adaylara avantaj kazandırabilir. Ayrıca Hıristiyanlara da özel bir durum atfedilmiş ve Irak genelinde tek liste ile katılmaları sağlanmıştır. Bu da Hıristiyanların kendilerine ayrılan kotayı tam olarak alabilmelerini sağlayabilir.

Diğer taraftan 2005 seçmen kütüklerinin temel alınarak yıllık %2,8'lik nüfus artışıyla birlikte seçmen kütüklerinin oluşturulacak olması birçok yanlışlığı da beraberinde getirebilecek niteliktedir. 2005 seçimlerinde yapılan haksızlık ve usulsüzlükler Birleşmiş Milletler başta olma üzere birçok kuruluş tarafından açıklanmış, ancak bir müdahale yapılmamıştır. Bu noktada 2005 seçmen kütükleri dikkate alınarak, yapılan seçimlerdeki nüfus kaydırmaları da kabul edilmiş olacaktır. Her ne kadar seçmen kütüklerinin yeniden düzenleneceği ifade edilse de seçmen kayıtlarında büyük kaydırmaların yapılması olasıdır.

Bu değişikliklerin özellikle Kürt gruplara kazanç sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle Kürt grupların uyguladığı son dakika stratejisi, onlara büyük avantaj sağlamıştır. Yapılan değişikliklere göre Süleymaniye'nin sandalye sayısı 15'ten 17'ye, Duhok'un sandalye sayısı ise 9'dan 10'a çıkartılmıştır. Ancak asıl kazanım bu konuda değil daha çok siyasidir. Son dönemlerde Irak'taki denge ve kilit rolünü kaybetmeye ve diğer grupları karşısına almaya başlayan Kürt gruplar, yeniden Irak'taki merkezi konumlarını geri kazanmış görünmektedir. Parlamento toplantısına önce katılmayan Kürt grupların, daha sonra ABD Başkanı Barack Obama ve Başkan Yardımcısı Joseph Biden'in Mesut Barzani'yi araması ve uzun görüşmelerinin ardından toplantıya katılmaları, ABD'nin Kürt gruplara yeniden taviz vermesine yol açmıştır. Parlamento toplantısına sonradan katılan Kürt gruplar, oylama için yeter sayıya ulaşmada etkili olmuştur. Ayrıca Kürt milletvekillerinin yaptıkları açıklamalara göre Barzani, Kerkük sorununun anayasaya göre çözülmesi ve Kürtlerin haklarının ezilmeyeceği yönünde garanti almıştır. Bu garanti şifahi verilmiş olsa bile, siyaset psikolojisi açısından Kürt grupların zaferi ve diğer gruplara karşı üs-

İnceleme

tünlüğü olarak yorumlanabilir. Diğer taraftan Kerkük'teki seçimlerin de Kürt grupların lehine olacağı ortadadır. 2005 seçimlerinde kayıt tarihleri son bulmasına rağmen Cumhurbaşkanı Celal Talabani'nin direktifiyle seçimlerden bir gün önce 200 bine yakın yeni Kürt seçmen Kerkük'e kaydettirilmiştir. Bu noktada 2005'teki seçmen kütükleri dikkate alınarak bu seçmenlerin listelerdeki kaydı onaylanmış olmaktadır. Diğer taraftan Kerkük sorununu çözmek için kurulan komisyonların hemen hiçbiri görevlerini yerine getirememiş ve Kürt grupların Kerkük'e nüfus kaydırmaları devam etmiştir. Kürt grupların Kerkük'teki yönetsel anlamda ağırlıkta olmaları bu durumu kolaylaştırmıştır. Her ne kadar yasanın içerisinde Kerkük'le ilgili ayrı bir maddede yer alsa da, buradaki seçimlerde de 2005 kütüklerinin temel alınması, Kerkük'teki seçimlerin 2005'ten farklı olmayacağı yönünde bir kanı oluşturmaktadır.

Değerlendirme

Irak siyaseti ve demokrasisi açısından önemli bir kilometre taşı olan seçim süreci kritik bir aşamaya gelmiştir. Seçimlerin yapılmaması halinde, hem ABD'nin Irak'tan çekilmesi sürecini hem Irak'taki siyasi süreci etkileyecek hem de diğer konularda bazı olumsuz sonuçlar doğurabileceği ve Irak'ın iç istikrarını bozacağı gibi güvenlik anlamında siyasi gruplar arasında sıkıntılar yaşanabileceği düşünülmektedir.

Sonuç olarak seçim yasının kabul edilmesiyle birlikte Irak'ta önemli bir adım daha atılmıştır. Bu adım Irak'ın güvenlik anlamındaki hassasiyetlerini de korur niteliktedir. Seçimlerin ertelenmesi Irak'taki siyasi gerginliğin güvenliğe de yansımalarına neden olabileceği gibi, ABD'nin de çekilme sürecini sekteye uğratabilecek durumdadır. Bu noktada Obama ve Biden'ın Iraklı siyasetçilere yönelik baskısı anlaşılabilir. Buradan hareketle seçim yası üzerinde ABD'nin güç ve etki kapasitesi tekrar test edilirken, Haşimi'nin Sünniler arasında azalan popülaritesini arttırmaya ve seçim öncesi ülkedeki Sünnilere "sizin savunucunuz benim" mesajını vermeye çalıştığı söylenebilir. Kürt grupların da Irak siyasetindeki ağırlıklarını test edercesine "biz hala kilit noktadayız" mesajını vererek, güç gösterisi yaptığını söylemek yanlış olamayacaktır.

Diğer taraftan Kerkük için bir çözüm ortaya koymamasına rağmen, Irak'ta önemli bir engel aşılmıştır. Yasanın çıkış zamanlaması, Irak'taki şiddetin artmaya başladığı dikkate alındığında daha da önem kazanmaktadır. Ancak Irak'taki her çıkmazda ortaya getirilen ve Irak'ın boğazında bir düğüm gibi duran Kerkük sorunu için yine bir çözüm ortaya konmaması, Irak siyaseti açısından bir kayıp ve tehlike olarak nitelendirilebilir. Kerkük, çekişmelerin merkez noktasını oluşturmaktadır ve sorunun çözümünün geciktirilmesi Irak'ı geri dönülmez bir yola da taşıyabilir. ■

- 1 Fareed ZAKARIA, Özgürlüğün Geleceği-Yurtta ve Dünyada İliberal Demokrasi, Çev. Meral Öztoprak Sağır-H. Serkan Akıllı, İstanbul, 2007, s.272-276.
- 2 Bilgi Notu: Kürt grupların, 6 Mart 1975'te Irak ile İran arasında yapılan Cezayir Anlaşması sonucunda İran'ın Kürt gruplardan desteğini çekmesi ve Kürtleri Baas rejiminin insafına bıraktığı ve bu nedenle Kürtlerin çok acı çektiğini ileri sürerek 6 Mart tarihine itiraz etmeleri sonucunda, seçimlerin 7 Martta yapılması kararlaştırılmıştır.

DİPNOTLAR